

Tema 5. O Greco e San Lorenzo del Escorial

Contexto histórico e artístico

Situámonos no último terzo do século XVI nos reinos peninsulares da coroa dos Austrias, unha época de gran relevancia para a arte e a política española.

Contexto histórico

- **Reinado de Felipe II:** Este período coincide co reinado de Felipe II (1556-1598), unha época de gran poder e influencia da monarquía española.
- **Imperio global:** España consolidábase como un imperio global, o que se reflectía na busca dunha identidade propia nas artes.
- **Contrarreforma:** A influencia da Contrarreforma católica era moi forte, o que explica o predominio da temática relixiosa na arte.

Contexto artístico

- **Estilo herreriano:** Desenvolvemento do estilo herreriano na arquitectura, caracterizado pola austeridade e a simplificación das formas.
- **Manierismo:** Tendencia cara ao manierismo na pintura e escultura, que se afastaba dos ideais clásicos do Renacemento.
- **Pintura cortesá:** Florecemento da pintura cortesá, asociada ao mecenado real e aristocrático.

O Greco

O Greco é considerada a figura principal da pintura na etapa final do Renacemento español, que se desenvolveu no último terzo do século XVI.

Biografía

Doménikos Theotokópoulos, máis coñecido como El Greco, naceu en Candía (actual Heraklion), na illa de Creta, en 1541.

Desde o punto de vista vital e pictórico, fálase de 3 etapas na súa obra: A **etapa cretense** (1541-1567), época de formación e onde comezou a traballar coma pintor; a **etapa italiana** (1567-1577), na que viviu en Venecia e Roma, continuando a súa obra pictórica ao tempo que coñecía de primeira man á pintura italiana da época. Por último, a **etapa española** (1577-1614), onde unha vez asentado en Toledo, comezou a recibir encargos e realizou as súas principais obras.

O Greco falecería en Toledo en 1614, deixando un legado artístico único que fusionou influencias bizantinas, italianas e españolas. O seu estilo, caracterizado por figuras

alongadas, cores intensas e unha profunda espiritualidade, influenciou a numerosos artistas posteriores e converteuno nunha figura clave da transición entre o Renacemento e o Barroco.

Características da pintura do Greco

O Greco desenvolveu un estilo pictórico moi persoal e innovador que se pode apreciar nas súas obras máis representativas. As principais características da súa pintura son:

1. Figuras alongadas e distorsionadas.

1. **O enterro do Señor de Orgaz:** As figuras da parte celestial aparecen moi estilizadas e alongadas, creando unha sensación de ascensión cara o ceo.
2. **A Asunción da Virxe:** A figura da Virxe María aparece extremadamente alongada, case flotando cara o ceo.

2. Composicións complexas, dinámicas e inestables (escorzos, posturas forzadas). Múltiples puntos de vista.

1. **O expolio:** Mostra unha composición ateigada con numerosas figuras en diferentes planos e poses. Composición ateigada e uso expresivo da cor.
2. **O bautismo de Cristo:** Presenta unha composición complexa con figuras en escorzos e poses variadas.

3. Uso dramático da cor e da luz:

1. **Paleta cromática vibrante:** Emprega cores intensas e contrastes cromáticos chamativos e irrealis.
2. **Iluminación artificial:** Utiliza luces de aparencia artificial que non emanan dunha fonte concreta, creando efectos dramáticos.
3. **Pincelada variable:** Combina pinceladas detallistas para o mundo terreal con pinceladas soltas e tenues para o mundo celestial.
 1. **Cristo na cruz:** Destaca o uso de cores vibrantes e o forte contraste entre luz e sombra para resaltar a figura de Cristo.
 2. **A apertura do quinto selo:** Presenta unha paleta de cores intensa e case fantasmagórica, típica das súas últimas obras.

4. Técnica e composición:

1. **Figuras serpentinas:** Crea figuras retorcidas con posturas forzadas, influenciado por Miguel Anxo.
2. **Estudo anatómico:** Mostra un gran dominio da anatomía nas súas figuras, especialmente nos nus.
3. **Predominio da cor sobre a liña:** Dá maior importancia ao uso da cor que ao debuxo.

5. Influencias e temática:

1. **Fusión de estilos:** Sintetiza elementos da pintura bizantina, o colorido veneciano e o deseño romano.

1. **Vista de Toledo:** Nesta paisaxe innovadora fusiona unha visión case mística da cidade con técnicas pictóricas avanzadas para a época.
2. **A Anunciación:** Combina elementos da tradición bizantina con innovacións manieristas na composición e o tratamento da luz.
2. **Predominio da temática relixiosa:** A maioría das súas obras teñen un contido relixioso, acorde coa Contrarreforma.
 1. • **A Trindade:** Representa figuras divinas dunha forma moi persoal e expresiva, afastándose das convencións.
 2. **Laocoonte:** Aínda tratándose dun tema mitolóxico, imprime á escena un carácter case relixioso.
3. **Espiritualidade e misticismo:** As súas figuras transmiten unha intensa espiritualidade, con ollos afundidos e miradas perdidas. Fai un énfase na expresividade.
4. **Pintura cortesá:** O Greco desenvolve a súa obra nun contexto de pintura cortesá, o que suxire unha estreita relación coa aristocracia e a realza española da época.
5. **Espazos irreais,** coas figuras no primeiro plano.
 1. **O enterro do señor de Orgaz.**

Estas características manieristas fan que a obra de El Greco sexa facilmente recoñecible e única no seu tempo, combinando influencias diversas cunha visión persoal e innovadora da pintura.

El Greco desenvolveu un estilo pictórico moi persoal e innovador que se pode apreciar nas súas obras máis representativas. As principais características da súa pintura son:

Fusión de estilos

O Greco combinou influencias bizantinas, renacentistas e manieristas nun estilo único:

Espiritualidade e misticismo

As súas obras transmiten unha forte carga espiritual e mística:

- **A Trinidad:** Representa figuras divinas dunha forma moi persoal e expresiva, afastándose das convencións[5].
- **Laocoonte:** Aínda tratándose dun tema mitolóxico, imprime á escena un carácter case relixioso[16].

En resumo, o estilo do Greco caracterízase polo alongamento das figuras, o uso dramático da cor e a luz, as composicións complexas e dinámicas, a fusión de diferentes influencias e unha forte carga espiritual. Estas características fan das súas obras pezas únicas e facilmente recoñecibles na historia da arte.

San Lourenzo del Escorial

- **Autor:** Deseñado por Juan de Herrera, de quen o estilo toma o seu nome.
- **Características:**
 - Ausencia case total de decoración.
 - Predominio de liñas rectas e volumes cúbicos.
 - Uso da "orde xigante".
- **Importancia:** Considerado a obra monumental que marca o punto álxido do estilo herreriano e do Renacemento no último terzo do s. XVI na península..
O Mosteiro de San Lorenzo de El Escorial foi construído, entre 1563 e 1584 por un conxunto de razóns:

1. **Conmemoración da vitoria militar** da Batalla de San Quintín, (10 de agosto de 1557 (día de San Lourenzo).
2. **Panteón real:** O mosteiro foi concibido como mausoleo para a familia real dos Austrias, para albergar os pais de Filipe II (Carlos V e Isabel de Portugal) e seus sucesores.
3. **Complexo multifuncional**, pensado polo rei Filipe II para acoller diferentes funcións:
 1. Mosteiro.
 2. Palacio e residencia real.
 3. Centro de estudos e biblioteca.
 4. Local de retiro espiritual para a corte.

Por outra banda, este edificio tamén contaba con aspectos simbólicos e relixiosos, que explican a súa advocación (San Lourenzo), a súa forma (co simbolismo arquitectónico da grella na que se martirizou a este santo). Por outra banda, as súas dimensión querían amosar a grandeza do poder imperial dos Austria, co gran imperio político do s. XVI, no marco da Contrarreforma, onde Filipe II considerábase o principal valedor, e dun proceso de tentativa de centralización do poder.

Características de San Lourenzo del Escorial

1. **Estilo arquitectónico:** O Mosteiro do Escorial é o exemplo máis representativo do estilo herreriano, desenvolvido no último terzo do século XVI.
2. **Autor:** Foi deseñado polo arquitecto Juan de Herrera, de quen o estilo toma o seu nome.
3. **Austeridade decorativa:** Destaca pola ausencia case total de decoración, cunha excepción notable:
 - Uso de pináculos con bólas como único elemento decorativo exterior.
4. **Predominio de elementos construtivos:**
 - Énfase nas liñas rectas.

- Uso de volumes cúbicos.
5. **Orde xigante:** Incorporación de columnas que abranguen varios andares do edificio.
 6. **Influencias:** Presenta elementos manieristas italianos, reflectindo a evolución do Renacemento español cara a formas máis austeras e monumentais.
 7. **Simplificación das formas:** Representa o cumio da tendencia cara á simplificación e austeridade que se foi desenvolvendo ao longo do Renacemento español.
 8. **Importancia histórica:** O Escorial é considerado unha obra monumental que marca o punto álxido do estilo herreriano e do Renacemento tardío en España.
O Mosteiro de San Lourenzo del Escorial é unha obra mestra da arquitectura renacentista española, caracterizada pola súa monumentalidade e rigor xeométrico. As súas principais características arquitectónicas son:

Deseño xeral

- **Planta rectangular:** Ten unha forma rectangular que simboliza unha grella, en referencia ao martirio de San Lourenzo.
- **Simetría e equilibrio:** A arquitectura é ríxida e simétrica, dividida en tres zonas verticais.
- **Torres:** Catro torres de 55 metros de altura sitúanse nas esquinas do complexo.

Estilo arquitectónico

- **Estilo herreriano.**
- **Sobriedade decorativa:** Caracterízase pola ausencia xeneralizada de decoración e o rigor xeométrico.
- **Simplificación das formas:** Representa o cumio da tendencia cara á simplificación e austeridade que se foi desenvolvendo ao longo do Renacemento español.
- **Ordes clásicas:** Utiliza principalmente as ordes toscana e dórica, con columnas e pilastras.
- **Orde xigante:** Incorporación de columnas que abranguen varios andares do edificio.

Materiais e construción

- **Granito:** O material principal utilizado na construción, que lle dá a súa característica cor gris.
- **Cubertas de lousa:** Os tellados están feitos de lousa, seguindo unha tradición máis centroeuropea.

Espazos interiores

- **Complexo multifuncional:** Inclúe mosteiro, palacio real, biblioteca e panteón

- **15 claustros, 13 oratorios, 86 escaleiras e 88 fontes:** Compoñen o intrincado interior do edificio.

O Mosteiro del Escorial representa unha síntese única de funcións relixiosas, políticas e culturais, reflectindo o poder da monarquía española do século XVI e converténdose nun símbolo duradeiro do Século de Ouro español.